IViR

WIE SCHRIJFT DIE BLIJFT? DE VERHOUDING TUSSEN UITGEVERS, REDACTEUREN EN HUN SCHRIJVERS BIJ WIJZIGINGEN IN HET BELEID VAN EEN UITGEVERSCONCERN

STUDIE IN OPDRACHT VAN NDC / VBK *de* UITGEVERS

Jan Kabel en Stefan Kulk

Amsterdam, februari 2009

Instituut voor Informatierecht

Universiteit van Amsterdam

Voorwoord

Deze studie is geschreven in opdracht van het Uitgeversconcern NDC / VBK *de* Uitgevers. Binnen dit concern is een Stuurgroep gevormd, ter begeleiding van het onderzoek en bestaande uit René Appel (auteur), Maarten Asscher (auteur), Bert de Groot (lid van de Raad van Bestuur van NDC / VBK), Evert-Jan Rotshuizen (voorzitter van de stichting Je Maintiendrai Beheer van NDC / VBK) en Martijn David (directeur van Uitgeverij Mouria, een werkmaatschappij van NDC / VBK). De voorstellen in deze studie zijn allereerst gericht op NDC / VBK , en dan in het bijzonder op het Algemene Boeken bedrijf, maar kunnen wellicht een uitstraling hebben naar andere uitgeefconcerns. Vermeld moet worden dat deze studie voor een onderzoeksinstituut als het IViR een ietwat hybride karakter draagt, omdat uit de opdracht min of meer voortvloeit concrete statuuts- en contractsbepalingen te ontwerpen voor een bepaald uitgeversconcern die niet altijd van algemeen belang hoeven te zijn. Dat is overigens naar onze mening in dit geval anders omdat het in deze studie gaat om het ontwerpen of aanvullen van clausules in modelcontracten of anderszins die een fundamentele invloed kunnen hebben op de algemene rechtspositie van de betrokken partijen.

Jan Kabel

Amsterdam, zomer 2008

INHOUDSOPGAVE

Gebruikte afkortingen 4
Terminologie 5
1. Achtergronden en problemen 6
1.1. Gebrek aan informatie 6
1.2. Vrees voor verlies van identiteit bij fusies 7
1.3. De verhouding tussen schrijvers en hun redacteuren 8
1.4. Contractuele problemen 8
2. Analyse 10
2.1. De grondslag voor een informatie- en overlegstructuur 10
2.2. Formulering en behoud van redactionele identiteit 12
2.3. Non-concurrentie op redactionele identiteit tussen redacteur en uitgever(sconcern) 12
2.4. Afwikkeling contractuele relatie uitgeversconcern en schrijver 13
2.5. Institutionele inbedding in het uitgeefconcern 13
3. Aanknopingspunten in bestaande regelingen 14
3.1. Informatie en overleg 14
3.1.1. Majeure wijzigingen van de redactionele identiteit die nopen tot informatie en overleg 14
3.1.2. Partijen bij de besluitvorming en aard van de informatie 15
3.1.3. Procedure inzake informatie en overleg, inclusief geschillen 16
3.2. Redactionele identiteit 17
3.3. Afwikkeling van de contractuele relatie tussen uitgever(sconcern) en schrijver 19
3.3.1. Contractsoverdracht 19
3.3.2. Beëindiging van het contract 20
3.4. Institutionele inbedding in het uitgeefconcern 22
4. Contouren voor een statuut 22
4.1. Preambule 23
4.2. Begrippen 23
4.3. Organen 23
4.4. Redactionele identiteit 24
4.5. Modelcontract uitgave Nederlandstalig literair werk 24
4.6. Overleg en informatievoorziening 25
4.7. Vertegenwoordiging 26
4.8. Verhouding tot ondernemingsraad 26
4.9. Nader Protocol 27
Geraadpleegde en deels verkort aangehaalde literatuur 28
Geraadpleegde en deels aangehaalde rechtspraak 31

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AMI	Tijdschrift voor auteurs-, media- & informatierecht
Aw	Auteurswet 1912
COR	Centrale Ondernemingsraad
BW	Burgerlijk Wetboek
IER	Tijdschrift Intellectuele Eigendom en Reclamerecht
IViR	Instituut voor Informatierecht
LUG	Literaire Uitgeversgroep
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NDC / VBK	Noordelijke Dagblad Combinatie/Veen Bosch & Keuning
PCM	Perscombinatie Meulenhoff
ROR	Rechtspraak Ondernemingsrecht
RvB	Raad van Bestuur
VSenV	Vereniging van Schrijvers en Vertalers
VvL	Vereniging van Letterkundigen
WODC	Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum
Wor	Wet op de Ondernemingsraden

Terminologie
Deze studie bevat een aantal terugkerende begrippen, die hieronder zullen worden opgesomd, verduidelijkt en in context geplaatst. In figuur 1 zijn de begrippen schematisch en in hun onderling relatie versimpeld afgebeeld.

Schrijver – In deze studie wordt het begrip 'schrijver' steeds in enge zin bedoeld: de professionele schrijver van oorspronkelijke Nederlandstalige literaire boeken.

Uitgever – De ondernemende persoon die aan het hoofd staat van een uitgeverij.

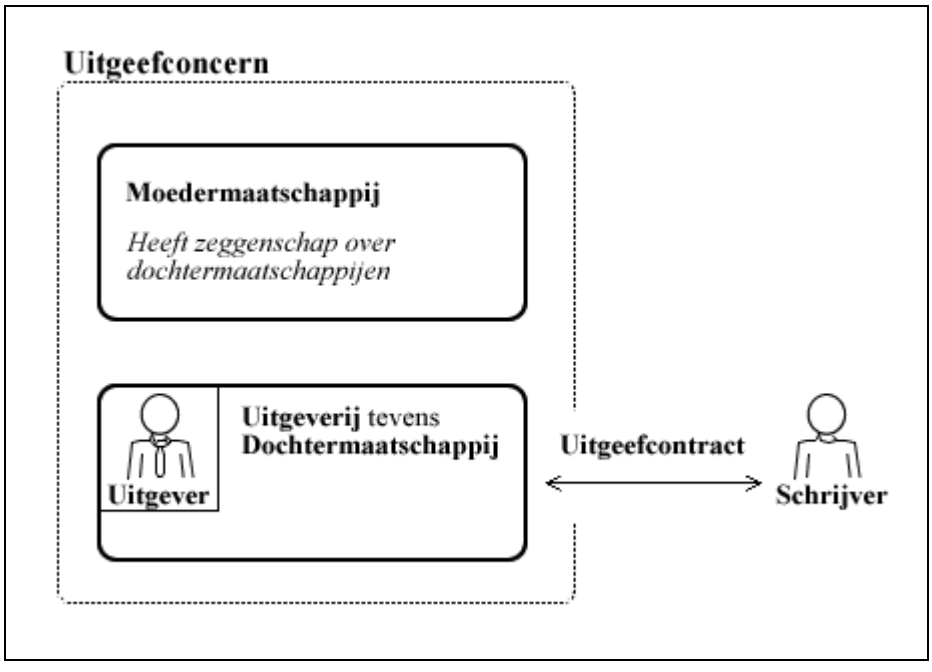
Uitgeverij – De commerciële uitgeeforganisatie gegoten in de vorm van een rechtspersoon. In concernverband wordt met dit begrip niet gedoeld op het concern, maar steeds op de organisatie op lager concernniveau: een dochtermaatschappij.

Dochtermaatschappij – De uitgeverij die in hiërarchie onder de moedermaatschappij staat. De moederschappij houdt op directe of indirecte wijze de aandelen van de dochtermaatschappij. Voor dochtermaatschappij wordt ook wel werkmaatschappij gebruikt.

Moedermaatschappij – De commerciële uitgeeforganisatie die aan het hoofd staat van een uitgeefconcern en op directe of indirecte wijze de aandelen houdt in de andere maatschappijen van het uitgeefconcern.

Uitgeefconcern – Een groep uitgeverijen die wordt geleid door een moedermaatschappij. Met dit begrip wordt gedoeld op de groep als geheel: de uitgeverijen als dochtermaatschappijen en de moedermaatschappij.

Uitgeefcontract – Het contract dat schrijver en de uitgeverij als dochtermaatschappij sluiten om tot komen tot de exploitatie van het werk van de schrijver door de uitgeverij.

Figuur 1

1. ACHTERGRONDEN EN PROBLEMEN

1.1. GEBREK AAN INFORMATIE

"Voor schrijvers straks maar twee uitgeefconcerns" schreef René Appel in 2007 als voorzitter van de Vereniging van Letterkundigen op de opiniepagina van NRC Handelsblad.[1] Het artikel werd onder andere mede ondertekend door Maarten Asscher, Adriaan van Dis en Renate Dorrestein. De aanleiding van het schrijven was het fusieplan van uitgeefconcerns PCM (Perscombinatie Meulenhoff) en NDC/VBK (Noordelijke Dagbladcombinatie/Veen Bosch & Keuning). Door deze fusie zouden alle boekuitgeverijen van beide bedrijven worden samengevoegd en zouden er slechts twee uitgeefconcerns overblijven, te weten PCM-NDC/VBK en de WPG Uitgevers. Appel beklaagt zich: "(…) auteurs en freelancers die voor de betrokken uitgeverijen werkzaam zijn, hebben bij dergelijke fusieprocessen helemaal niets in te brengen. Zij ontvangen meestal zelfs niet eens een briefje om hen te informeren over de op handen zijnde aardverschuiving, waarbij de rechten op hun werk in andere handen overgaan".[2] Drie maanden later meldde NRC Handelsblad dat de fusie van de ondernemingen is afgebroken.[3] De beide grootaandeelhouders van de uitgeefconcerns de Stichting Democratie en Media en respectievelijk Je Maintiendrai, kwamen tot de conclusie dat besprekingen *voorlopig* niet tot het beoogde resultaat zullen leiden.

Hoewel deze aangekondigde fusie van de baan lijkt, maakt het bericht van Appel op pijnlijke wijze duidelijk dat schrijvers geen recht hebben op informatie of inspraak bij fusies. Daar waar andere schrijvende collega's als journalisten een ondernemingsraad en een redactiestatuut hebben, moeten schrijvers het stellen zonder inspraak bij belangrijke beslissingen of verplichte informatievoorziening. Het redactiestatuut bepaalt bijvoorbeeld dat journalisten van een dagblad geraadpleegd moeten worden bij belangrijke veranderingen in de structuur of eigendom van de onderneming waarin zij werkzaam zijn. Een bepaling met verdergaande strekking is te vinden in de Wet op de Ondernemingsraden: de Ondernemingsraad heeft het recht te adviseren wanneer de zeggenschap over een onderneming of een onderdeel daarvan wordt overgedragen. Dit adviesrecht geldt ook in gevallen wanneer de zeggenschap over een andere onderneming wordt overgenomen. In mei 2007 verscheen een reactie op het stuk van Appel op de opiniepagina van NRC Handelsblad: "Schrijver moet boeken schrijven, niet klagen".[4] Of schrijvers wat te klagen hebben is een van de vragen waarop dit rapport een antwoord tracht te geven. Vastgesteld mag worden dat er op zijn minst sprake is van een toenemend spanningsveld tussen schrijver en uitgever.[5] Er ontstaat met name wrijving wanneer de uitgeefonderneming zijn koers verstrekkend wijzigt of wanneer de identiteit van de uitgeverij verandert. Die wrijving wordt mede toegeschreven aan het ontbreken van informatierechten van schrijvers.

---

1 Appel 2007. Het artikel is onder de naam van René Appel in NRC Handelsblad geplaatst, Maarten Asscher was echter medeschrijver van het artikel.
2 Appel 2007.
3 *NRC Handelsblad* 2 juli 2007, p. 1.
4 *NRC Handelsblad* 12 mei 2007, p. 16.
5 W. Soetenhorst in: Van Eeden 2004, p. 7.

1.2. VREES VOOR VERLIES VAN IDENTITEIT BIJ FUSIES

In 2005 zou Marcel Möring overstappen van uitgeverij Augustus naar uitgeverij De Bezige Bij vanwege "omstandigheden buiten uitgeverij Augustus en mij [Marcel Möring] om".[6] Hij had geen vertrouwen in de overname van de Veen-groep, waaronder uitgeverij Augustus valt.[7] Uiteindelijk verliet hij zijn redactrice en haar nieuwe uitgeverij zonder een boek te hebben gepubliceerd bij uitgeverij Augustus. Wel spraken Tilly Hermans en Marcel Möring veel over de roman 'Dis' die uiteindelijk in 2006 bij uitgeverij De Bezige Bij zou verschijnen.[8]

In 2005 vindt er opnieuw een schifting plaats in de boekuitgeverij. Uitgever Marie-Anne van Wijnen vertrekt van uitgeverij L.J. Veen naar de onafhankelijke uitgeverij Nieuw Amsterdam. Met haar vertrekt ook een groot aantal schrijvers naar het onafhankelijke Nieuw Amsterdam. Bert de Groot, algemeen directeur bij het concern Veen Bosch & Keuning waartoe uitgeverij LJ.J. Veen behoort, reageert verbijsterd.[9] Marie-Anne van Wijnen geeft aan dat ze is vertrokken omdat er onvoldoende gewicht is gegeven aan de bezwaren van schrijvers en de uitgevers met betrekking tot een fusie van VBK en PCM.[10] Schrijver Karel Glastra van Loon geeft aan dubbele gevoelens te hebben bij zijn overstap naar de onafhankelijke uitgeverij. Hij werd groot bij Veen, maar hij heeft moeite met concerns die maar blijven fuseren:

> "Hoe meer zo'n bedrijf aan concernvorming doet, hoe meer zo'n bedrijf versteent. Dan hoor je over winstcurves en rendementscijfers. Het boek lijkt er niet meer toe te doen. Ik juich deze anarchie, deze doorbreking van de vanzelfsprekendheid van het schaalvergrotingsdenken van harte toe. Dit is goed voor het boekenvak. Beter dan een slaafse gehoorzaamheid aan managementmodellen en marketingstrategieën."[11]

De identiteit van de uitgeverij en de daarin werkzame personen is van groot belang voor schrijvers. Dit blijkt uit de opschudding die het mogelijk fuseren van uitgeefconcerns PCM en NDC / VBK veroorzaakte.[12] Binnen PCM speelde uitgeverij Prometheus-directeur Mai Spijkers een prominente rol, van 1999 tot 2004 was hij directeur algemene boeken bij het PCM uitgeefconcern. De positie van Spijkers was echter niet onomstreden. De afgelopen jaren heeft het boekenonderdeel VBK onderdak geboden aan schrijvers die bij PCM in conflict waren geraakt met Spijkers. Het ging onder meer om Adriaan van Dis, Nelleke Noordervliet en Herman Koch.

Toen de PCM en NDC / VBK uitgeefconcerns hun fusieplannen bekend maakten, meldden bronnen binnen VBK dat zolang Spijkers een prominente rol bij PCM zou vervullen, een fusie uitgesloten zou zijn. In juni 2007 kwamen PCM en uitgeverij Prometheus/Bert Bakker, onder leiding van Spijkers, een uitkoop overeen. Desondanks vond de fusie uiteindelijk geen doorgang. Al eerder in 2004 ketste de overname van VBK door PCM af nadat een groot aantal schrijvers dreigde op te stappen, ze wilden niet terug naar PCM. VBK fuseerde vervolgens met de Noordelijke Dagblad Combinatie.

Het is dus niet zo duidelijk dat schrijvers weinig invloed hebben bij verstrekkende koerswijzigingen van het uitgeefconcern of de uitgeefonderneming. Dat zij geen echte, geformaliseerde inspraak hebben, staat echter wel vast. Concernvorming en schaalvergroting kunnen er toe leiden dat de identiteit van uitgeverijen, in hun hoedanigheid van

---

6 *De Volkskrant* 23 april 2005, p. 13.
7 Boerstra 2007.
8 De Volkskrant 23 april 2005, p. 13.
9 Kagie 2005.
10 *Vrij Nederland* 18 juni 2005, 'Vrije Tribune'.
11 *De Stentor/Veluws Dagblad* 9 april 2005.
12 *NRC Handelsblad* 10 mei 2007, p. 1; *NRC Handelsblad* 2 juli 2007, p. 1 en *NRC Handelsblad* 4 juni 2007, p. 9.

dochterondernemingen, verwatert. Dit kan er toe leiden dat schrijvers zich niet langer thuis voelen bij een uitgeverij.

1.3. DE VERHOUDING TUSSEN SCHRIJVERS EN HUN REDACTEUREN

"Er gaat deze maand een schokgolf door het boekenvak in Nederland" schreef Ward Wijndelts in mei 2005 in het NRC Handelsblad toen een aantal schrijvers van uitgeverij L.J. Veen samen met het voltallige personeel het uitgeefconcern Veen Bosch & Keuning (VBK) verliet om onderdak te vinden bij de onafhankelijke uitgeverij Nieuw Amsterdam.[13] Schrijvers lijken zich niet altijd even sterk verbonden te voelen met hun uitgeverij. Een betere band lijken zij te hebben met hun redacteuren. Zo verliet redacteur Emile Brugman in 1991 de Arbeiderspers voor zijn nieuwe uitgeverij Atlas omdat hij zich als hoofdredacteur gepasseerd voelde toen er een nieuwe directeur moest worden benoemd.[14] Schrijvers Boudewijn Büch, Cees Nooteboom, Kristien Hemmerechts, Redmond O'Hanlon en Paul Theroux nam hij mee naar Atlas. Inmiddels is uitgeverij Atlas gefuseerd met uitgeverij Plataan die de afgelopen jaren zo hard groeide dat weer aansluiting werd gezocht bij een grotere uitgeverij.[15] Schrijvers bij Plataan waren blij met deze overstap.[16]

Vaak volgen schrijvers hun redacteuren. Zo startte redacteur Joost Nijsen een eigen uitgeverij en volgde Ronald Giphart hem naar uitgeverij Podium. In 2001 verliet redactrice Tilly Hermans de uitgeverij Meulenhoff, ze vond onderdak bij Veen Bosch & Keuning (VBK) en begon een eigen uitgeverij: Augustus. Ze beklaagde zich over de kille sfeer bij Meulenhoff die werd veroorzaakt door de verzakelijking binnen het PCM-concern.[17] De hoge druk van het PCM-concern werd haar te veel, het werd onmogelijk om schrijvers de ruimte en aandacht te geven hun boeken op een zorgvuldige manier uit te geven.[18] Tilly Hermans werd gevolgd door schrijvers Oek de Jong, Adriaan van Dis, Marcel Möring en Nelleke Noordervliet.

Redacteuren spelen dus een grote rol bij de keuze van een schrijver voor een uitgeverij, niet zozeer het uitgeversconcern zelf. Zo was voor kinderboekenschrijfster Francine Oomen de belangrijkste reden om over te stappen van Unieboek naar Querido dat er bij Querido redacteuren werkzaam waren die haar wilden begeleiden bij het uitgeven van een poëziebundel en roman voor volwassenen.[19] De keuze voor Querido is voor Oomen een mogelijkheid om als kinderboekschrijfster nieuw terrein te verkennen.

1.4. CONTRACTUELE PROBLEMEN

Schrijfster Carry Slee is een schrijfster die een groot aantal uitgeefovereenkomsten heeft gesloten met uitgeverij Unieboek. In januari 2002 is de exploitatie van de bij Unieboek verschenen boeken door Slee overgegaan naar Prometheus. Voor een groot deel van de overeenkomsten is het Modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk gebruikt.

---

[13] Wijndelts 2005.
[14] *De Stentor/Veluws Dagblad* 9 april 2005.
[15] *De Volkskrant* 27 augustus 2007, p. 11.
[16] *De Stentor/Zutphens Dagblad* 28 augustus 2007.
[17] *De Stentor/Veluws Dagblad* 9 april 2005.
[18] Boerstra 2007.
[19] *Dagblad De Limburger* 15 september 2007, p. 8.

Begin augustus 2004 heeft Slee de verdere samenwerking met Prometheus beëindigd en is zij overgestapt naar de Foreign Media Group (FMG).[20] Slee heeft Prometheus verzocht om onder andere een aantal van haar werken niet langer te exploiteren. Tevens heeft zij Prometheus verzocht om de domeinnaam 'carryslee.nl' en het Benelux merk CARRY SLEE aan haar over te dragen. Unieboek en Prometheus weigerden en de zaak werd door Slee voor de rechter gebracht.

Slee vorderde onder andere uitgeverij Prometheus te veroordelen om met Slee met inachtneming van artikel 15 lid 8 van het Modelcontract overleg te voeren over de mogelijkheid tot en de voorwaarden voor een eventuele beëindiging van door Slee met Prometheus aangegane overeenkomsten over al verschenen boeken. Het gaat in de kern om een geschil over de backlist en de verplichte bereidheid tot overleg over een eventuele beëindiging van een overeenkomst tussen schrijver en uitgeverij. In artikel 15 lid 8 van het Modelcontract wordt bepaald: "Het staat de auteur vrij om voor nieuw werk een overeenkomst aan te gaan met een derde. Op verzoek van de auteur is de uitgever bereid met de auteur of met deze derde in overleg te treden over de mogelijkheid tot en de voorwaarden voor een eventuele beëindiging van deze overeenkomst ondanks het feit dat zich geen van de in dit artikel genoemde beëindigingsgronden heeft voorgedaan. De uitgever blijft echter gerechtigd om de auteur aan deze overeenkomst te houden." De rechter oordeelt dat uit artikel 15 lid 8 van het Modelcontract slechts een verplichte *bereidheid* tot overleg volgt.[21] Wanneer een uitgeverij bereid is geweest tot overleg, maar de schrijver toch aan zijn overeenkomst houdt, kan artikel 15 lid 8 van het Modelcontract daaraan niet in de weg staan. Het vertrek van Slee naar Foreign Media Group was tweeledig. In de eerste plaats meende ze dat haar boeken te weinig aandacht kregen bij uitgeverij Prometheus. Bij Foreign Media Group zou zij wel die aandacht krijgen. In de tweede plaats richtte Foreign Media Group zich behalve op de boekuitgeverij ook op andere activiteiten als film en audio-cd's.[22] Evenals het aangehaalde voorbeeld van Francine Oomen in paragraaf 1.3, speelde het verbreden van de horizon van de schrijver een grote rol bij de overgang naar een andere uitgeverij.

Na de rechtszaak tegen uitgeverij Prometheus ontstond in maart 2007 een vergelijkbaar conflict waarbij Slee opnieuw betrokken was, ditmaal met haar nieuwe uitgeverij Foreign Media Group. Zij wilde uitgevers Thille Dop en Martijn Griffioen achterna naar Dutch Media, een nieuwe uitgeverij. "Ik ben solidair met deze mensen. Ze hebben keihard gewerkt om de uitgeverij op een goed niveau te krijgen. Die wordt nu gestript", vertelt ze aan de Leeuwarder Courant.[23] Slee doelt op het inkopen in de uitgeverij van investeerder H2, "ze geven niets om het uitgeven van mooie boeken, ze willen gewoon alleen maar geld verdienen".[24] Foreign Media Group lokte met een vernieuwende multimediale strategie veel schrijvers en medewerkers weg bij andere uitgeverijen, vooral bij uitgeverijen die deel uitmaakten van het PCM-concern.[25] Nu dreigde Foreign Media Group hetzelfde te overkomen. Net als Slee vertrokken ook uitgevers Arjan Weenink en Harold de Croon bij Foreign Media Group.[26]

Arjen Fortuin van NRC Handelsblad stelde Slee tien vragen naar aanleiding van haar overstap.[27] Op de vraag waarom zij overstapte naar Dutch Media Group, antwoordde Slee dat oprichter Arjen Terpstra het bedrijf heeft verkwanseld door het te verkopen aan een investeringsmaatschappij. Slee geeft aan dat opnieuw dezelfde problematiek speelde als ten

[20] *NRC Handelsblad* 18 augustus 2004, p. 9.
[21] Vzr. Rb. Amsterdam 28 oktober 2004 (Slee en Lekker Schrijven B.V. tegen Unieboek B.V. en Uitgeverij Prometheus B.V.).
[22] *NRC Handelsblad* 18 augustus 2004, p. 9.
[23] *Leeuwarder Courant* 21 maart 2007.
[24] *Leeuwarder Courant* 21 maart 2007.
[25] *De Volkskrant* 21 maart 2007, p. 14.
[26] *Het Parool* 22 maart 2007, p. 20.
[27] *NRC Handelsblad* 23 maart 2007, p. 21.

tijde van haar vorige overstap. Ook toen ging de moederonderneming PCM een samenwerking aan met investeringsmaatschappij Apax. Destijds kostte het veel moeite het eerder verschenen werk bij haar nieuwe uitgeverij te doen verschijnen. Van deze problematiek heeft ze geleerd en ze heeft daarom in haar overeenkomst Foreign Media Group een '*key-man clause*' opgenomen:

> "Toen ik bij Prometheus vertrok kostte het veel moeite dat [meenemen backlist] te regelen. Toen dacht ik: dit gebeurt mij nooit meer. Dus heb ik in mijn contract laten vastleggen dat ik met mijn werk weg kan als de nu op non-actief gestelde directeur Ramon Dahmen zou vertrekken." [28]

De afspraak die Slee en Foreign Media Group maakten is af te leiden uit een geschil tussen algemeen directeur Ramon Dahmen en Foreign Media Group over de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van Ramon Dahmen.[29] Ramon Dahmen in een brief aan Carry Slee:

> "Na jouw vervelende ervaring bij PCM Algemene Boeken, heb je gevraagd om een overkoepelende overeenkomst die extra bescherming biedt voor al jouw titels. Op jouw verzoek bevestig ik daarom hierbij dat voor alle overeenkomsten geldt dat ik persoonlijk werkzaam moet zijn bij Foreign Media Group. Met alle overeenkomsten wordt bedoeld: de contracten die FMG reeds met jou heeft afgesloten, alle toekomstige contracten die we samen nog gaan afsluiten en de contracten die wij hopen te gaan overnemen van jouw vorige uitgevers. Wanneer ik niet langer bij Foreign Media Group werkzaam zou zijn, vervallen alle rechten met onmiddellijke ingang terug aan jou. Jij kunt dan handelen alsof artikel 15.3 volgens het modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk van toepassing is. Kortom, alsof Foreign Media Group in staat van faillissement verkeert."[30]

Een *key man clause*, of toegespitst op de uitgeverij: *editor's clause*, stelt een schrijver in staat om zijn overeenkomst met de uitgeverij te beëindigen indien de *key man* of *key woman* bij de uitgeverij vertrekt. In het hierboven beschreven geval vervulde directeur Ramon Dahmen de rol van *key man*. Zijn arbeidsovereenkomst met uitgeverij Foreign Media Group werd ontbonden, dit gaf Carry Slee de mogelijkheid haar overeenkomst met Foreign Media Group direct te beëindigen door daarvan schriftelijk mededeling te doen aan Foreign Media Group.

2. ANALYSE

2.1. DE GRONDSLAG VOOR EEN INFORMATIE- EN OVERLEGSTRUCTUUR

De kern van het probleem, zoals verwoord door bijvoorbeeld René Appel, lijkt te zijn het gebrek aan een informatie- en overlegstructuur voor schrijvers bij besluiten van de onderneming die gevolgen kunnen hebben voor de redactionele identiteit van het uitgeversconcern of van de werkmaatschappijen van dat concern. De vraag die daar echter aan vooraf gaat betreft de vraag wat de rechtsgrond, of wellicht iets minder fundamenteel, de ratio zou moeten zijn voor een dergelijke structuur. Het kan niet zo zijn dat het om overleg vanwege het overleg gaat. Wat in het voorgaande is gesignaleerd is immers een verschijnsel dat niet uniek is, maar voorkomt bij tal van andere bedrijven, ook buiten de culturele sector. Overnames, fusies, verandering van beleid van een onderneming zijn aan de orde van de dag

[28] *NRC Handelsblad* 23 maart 2007, p. 21.
[29] Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA8183.
[30] Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA8183, r.o. 2.2.

met de bijbehorende veranderingen voor het personeel, maar ook voor klanten en toeleveranciers die daarvan het gevolg kunnen zijn. In al die gevallen hebben derden, dat wil zeggen niet-werknemers of niet–aandeelhouders doorgaans geen inspraak of aanspraak op overleg. De vraag of het uitgeversconcern tot informatie en overleg met zijn schrijvers verplicht is, laat zich in de bestaande structuur dus gemakkelijk beantwoorden. Dat is het concern namelijk niet. Schrijvers zijn geen werknemers en geen journalisten. De informatie en overlegmodellen van de Wet op de ondernemingsraden en van het Model redactiestatuut zijn eenvoudigweg niet van toepassing op de verhouding tussen schrijvers en boekuitgevers. De werknemersbelangen die door de Wor worden gediend en de journalistieke belangen die door een redactiestatuut worden gediend, rechtvaardigen dat werknemers en journalisten worden geïnformeerd over het beleid van de onderneming en in een aantal gevallen ook mogen adviseren over of moeten instemmen met besluiten die rechtstreeks hun werknemerspositie aangaan of die bedreigend kunnen zijn voor hun journalistieke onafhankelijkheid. Het belang van schrijvers is in dit opzicht, los van een specifieke structuur als bijvoorbeeld die van een coöperatieve vereniging zoals de uitgeverij De Bezige Bij er lange tijd een is geweest, niet zo gemakkelijk te formuleren. Hun onafhankelijkheid als schrijver, dat wil zeggen hun vrijheid om onderwerpen en de bijbehorende literaire vorm voor hun boeken te kiezen, kan door de hier bedoelde ontwikkelingen niet of nauwelijks in gevaar worden gebracht. Hun vrijheid van meningsuiting wordt niet bedreigd. Vooralsnog ziet het er niet naar uit dat schrijvers nauwelijks keuzevrijheid hebben in het aanbod van uitgeverijen. Weliswaar zijn er naast ongeveer 170 zelfstandige uitgevers, maar drie grote uitgeversconcerns in Nederland die zich toeleggen op het algemene boek, maar die drie hebben op hun beurt weer een groot aantal, zeer gedifferentieerde uitgeverijen.[31] Een zelfstandig belang van schrijvers bij informatie over voorgenomen besluiten die als consequentie kunnen hebben dat hun gerechtvaardigde verwachtingen omtrent de identiteit van 'hun' uitgeverij worden beschaamd, is tenslotte moeilijk te construeren, omdat de identiteit van een uitgeverij natuurlijk niet alleen of in de eerste plaats vanuit de schrijvers wordt bepaald, maar doorgaans schrijvers juist aansluiting zoeken bij een uitgeverij, omdat die beter dan andere uitgeverijen bij hun werk lijkt te passen. Kortom, vanuit de positie van de schrijvers bezien, lijkt het erop dat de roep om een schrijverstatuut, hoe begrijpelijk ook, zich moeilijk laat funderen in een overtuigende grondslag.

Van de andere kant heeft het uitgeversconcern er belang bij dat schrijvers blijven. Dat belang kan mede worden gewaarborgd door een overlegstructuur te creëren. De vraag of het concern zorg moet dragen voor informatie en overleg is dan in hoofdzaak een vraag van ondernemingsbeleid. Dat beleid behoeft niet alleen te worden bepaald door economische overwegingen. Een overlegstructuur kan bijdragen aan de missie die het concern wil uitdragen. Ook al is het belang van schrijvers bij informatie over voorgenomen besluiten die als consequentie kunnen hebben dat hun gerechtvaardigde verwachtingen omtrent de identiteit van 'hun' uitgeverij worden beschaamd, dan moeilijk van een zelfstandige grondslag te voorzien, wanneer het samenvalt met de missie van het concern, is het zoeken naar zo'n grondslag eigenlijk niet meet nodig.

Uit het voorafgaande bleek ook hoe belangrijk de vertrouwensband is die de schrijver onderhoudt met zijn uitgever of zijn redacteur en hoe belangrijk het kan zijn dat die band wordt ondersteund door de al dan niet bereidheid tot overleg tussen uitgever en schrijver over het werk van de laatste. De rol van de vertrouwensband tussen schrijver en uitgever/redacteur komt in mogelijke conflicten tussen schrijver en uitgeefconcern tot uiting doordat schrijvers hun uitgevers of hun redacteuren volgen wanneer die het concern verlaten en een overstap

[31] Ze de indrukwekkende lijst op www.b9.nl/uitgeverijen/.

maken naar een andere uitgeverij of voor zichzelf beginnen. Dat soort overstappen leidt tot twee verschillende juridische problemen, te weten de mogelijke verplichting tot non-concurrentie in de arbeidsverhouding tussen uitgever en redacteur en de contractuele afwikkeling van de verhouding tussen uitgever en schrijver.

Wanneer een uitgeversconcern de bovengenoemde voorzieningen wil treffen, doen zich intussen wel een aantal interessante juridische vragen voor, te weten die naar de inhoud van zo´n voorziening en die naar de plaats binnen het concern waar deze voorziening thuishoort.

2.2. FORMULERING EN BEHOUD VAN REDACTIONELE IDENTITEIT

Bij bovengeschetste achtergronden en problemen gaat het steeds om de consequenties van fusies en overname voor de redactionele identiteit van een concern en zijn uitgeverijen en voor de mensen die daar werken. Dat zijn geen onbekende problemen: zowel de Wet op de ondernemingsraden als redactiestatuten bij kranten geven daar voorzieningen voor en het ligt dan ook voor de hand te bezien of die voorzieningen iets kunnen opleveren voor de problemen die in deze studie aan de orde zijn. Al dadelijk kan worden vastgesteld dat de Wet op de ondernemingsraden rechtstreeks van toepassing is op één van de belangrijke partijen, te weten de redacteur. Aan zijn positie moet in verband met ons probleem dan ook aandacht worden besteed. Algemene boekuitgeverijen hebben doorgaans wel een identiteit die in bepaalde fondsen tot uitdrukking komt, maar de noodzaak, zoals bij dagbladen, om die identiteit uitdrukkelijk te formuleren is niet altijd aanwezig. Die identiteit behoeft immers niet, zoals bij dagbladen, te fungeren als waarborg tegen commerciële beïnvloeding van de inhoud van het blad. Er moet dus tevens aandacht worden besteed aan de vraag of en zo ja hoe redactionele identiteit van een boekuitgeverij wordt geformuleerd en uiteraard hoe die, zo nodig, wordt behouden, althans hoe bij wijzigingen wordt omgegaan met de schrijvers op het punt van informatie en eventueel overleg. Dat punt kwam hiervoor al aan de orde.

2.3. NON-CONCURRENTIE OP REDACTIONELE IDENTITEIT TUSSEN REDACTEUR EN UITGEVER(SCONCERN)

De uitgever of het concern heeft uiteraard een gerechtvaardigd belang bij het aanblijven van redacteuren en schrijvers. De arbeidsverhouding tussen het concern en de uitgever aan de ene kant en de redacteur aan de andere kant dient dus aan de orde te komen. In veel arbeidsrechtelijke verhoudingen is sprake van een non-concurrentiebeding. De vraag is wat voor rol dat soort bedingen spelen of behoren te spelen in arbeidscontracten tussen uitgever en redacteuren in de uitgeverswereld en in hoeverre zij relevant zijn voor de problematiek waar het hier om gaat. Het handhaven van een eventueel non-concurrentiebeding is alleen maar zinnig als er inderdaad sprake kan zijn van concurrentie met het concern door de redacteur of uitgever die het concern verlaat. Dat laatste veronderstelt duidelijkheid over de redactionele identiteit waarop kan worden geconcurreerd. Die samenhang tussen non-concurrentie en identiteit zou in het arbeidscontract tussen redacteur-uitgever aan de ene kant en het concern aan de andere kant tot uiting moeten komen. In het kader van deze studie voert het te ver om op de desbetreffende arbeidsrechtelijke consequenties in te gaan, omdat die relatie niet rechtstreeks gevolgen kan hebben voor informatie- en overlegmodellen tussen schrijver en uitgever, maar moet het probleem wel worden gesignaleerd.

2.4. AFWIKKELING CONTRACTUELE RELATIE UITGEVERSCONCERN EN SCHRIJVER

Uitgevers of redacteuren stappen nu eenmaal, zo is wel gebleken, ondanks lopende contracten over naar andere uitgevers, beginnen voor zichzelf en nemen, ondanks lopende contracten, schrijvers in hun kielzog mee. Het is niet altijd mogelijk precies aan te geven wanneer er sprake is van een breuk in de vertrouwensband die aanleiding gaf tot een overstap, een conflict, eventueel gevolgd door een rechterlijke procedure. Het kan, zoals is gebleken, daarbij gaan om een daadwerkelijke fusie, maar ook om een dreigende fusie, het kan gaan om onvrede over de uitvoering van een overeenkomst, om handelen in strijd met gemaakte afspraken of over situaties waarin te weinig of geen overleg wordt gepleegd tussen schrijver en het uitgeefconcern. Wij gaan er gelet op het onderwerp van deze studie van uit, dat de (dreigende) overstap van een schrijver verband houdt met majeure veranderingen in de redactionele identiteit van een uitgeverij. In dat geval moet antwoord worden gegeven op vragen als: wat gebeurt er met de titels die nog beschikbaar zijn bij de oorspronkelijke uitgever, hoe moet de lopende overeenkomst worden afgewikkeld op andere punten en kunnen oplossingen voor dit soort problemen op een elegante manier te voren overeen worden gekomen? Het gaat dan kort gezegd om contractuele problemen. Het bestaande Modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig werk is hiervoor het beste aanknopingspunt, omdat in een modelcontract nu eenmaal oplossingen kunnen worden gegeven voor een grote groep van gevallen.

2.5. INSTITUTIONELE INBEDDING IN HET UITGEEFCONCERN

Wanneer institutioneel overleg met schrijvers als beleid door een onderneming wordt gekozen, dient zich de vraag aan waar de bijbehorende regeling wordt neergezet binen de onderneming. Dat kan in de statuten zijn of in een bij die statuten behorende reglement, dan wel in het contract tussen uitgever en schrijver of als een aanhangsel daarbij, dan wel kan het zijn dat verschillende regelingen op verschillende plekken thuishoren, bijvoorbeeld de contractuele afwikkeling van een overstap in het contract en de informatie en overlegstructuur als een algemeen statuut tot welks naleving de onderneming zich verplicht. De zorg voor informatie behoort natuurlijk te rusten bij het orgaan dat over die informatie kan beschikken en dat zal doorgaans de concerndirectie zijn. Omdat schrijvers niet altijd een rechtstreekse contractuele verhouding zullen hebben met de moedermaatschappij, is het niet zonder meer gegeven dat het auteurscontract de plaats is waar informatierechten en -plichten moeten worden geregeld. Denkbaar is ook dat de uitgever zich eenzijdig verplicht tot het geven van informatie en het aanbieden van overleg in de vorm van een statuut. Dat kan een schrijverstatuut worden genoemd of een uitgeversstatuut, mede afhankelijk van de manier waarop dat wordt vormgegeven. Wat zo op het eerste gezicht niet gemakkelijk in een contract, maar wel in een eenzijdig statuut kan worden vastgelegd is de bereidheid van het concern zich in het algemeen, dus tegenover iedere schrijver én redacteur, te binden aan bepaalde beginselen die geschikt zijn om het vertrouwen van schrijvers en redacteuren in het concern te vestigen.

3. AANKNOPINGSPUNTEN IN BESTAANDE REGELINGEN

3.1. INFORMATIE EN OVERLEG

Relevante informatie- en overlegmodellen zijn te vinden in de Wet op de ondernemingsraden (Wor) en in het Model voor een redactiestatuut. Wij benadrukken nog eens dat die regelingen niet van toepassing zijn op de verhouding tussen schrijvers en uitgevers. De belangen die door de Wor of door een redactiestatuut worden gediend verschillen aanmerkelijk van de belangen die door een informatie- en overlegmodel voor schrijvers zouden worden gediend. Dat neemt niet weg dat de belangen die met die regelingen worden gediend dicht aanleunen tegen de belangen die met een regeling van de verhouding tussen schrijvers en uitgevers gediend zouden zijn, te weten het belang van schrijvers die zich met een bepaalde redactionele identiteit van de uitgever verbonden voelen en dat op grond van hun inbreng in die uitgeverij ook redelijkerwijze mogen voelen om ingelicht te worden over min of meer fundamentele veranderingen van die identiteit en eventueel de mogelijkheid te hebben hun stem te laten horen voordat definitieve besluiten worden genomen. Wor en redactiestatuut bieden dan in verband met informatie- en overlegstructuren achtereenvolgens een nadere invulling van:

- hetgeen als een majeure wijziging van het redactionele beleid van een uitgeefconcern kan worden beschouwd en dus ook van het moment waarop in ieder geval informatie en overleg moet plaatsvinden;

- de wijze waarop informatie en overleg kan plaatsvinden;

- de wijze waarop in eventuele geschillen kan worden voorzien.

3.1.1. MAJEURE WIJZIGINGEN VAN DE REDACTIONELE IDENTITEIT DIE NOPEN TOT INFORMATIE EN OVERLEG

De Wor biedt regels betreffende het overleg tussen de ondernemer en de raad, advies- en instemmingsrechten voor de raad enerzijds en informatieverplichtingen voor de ondernemer anderzijds en geeft de raad de bevoegdheid commissies in te stellen en deskundigen te raadplegen. Met name het adviesrecht van de raad lijkt relevant voor ons onderwerp, omdat het van toepassing is op de situaties die aanleiding hebben gegeven tot deze studie. De gevallen waarin dat recht van toepassing is, kunnen aldus een aanknopingspunt opleveren om vast te stellen wanneer er sprake is van een majeure koerswijziging van het beleid van het uitgeefconcern waarbij schrijvers op de een of andere manier betrokken zouden moeten worden.

Artikel 25 Wor geeft een uitputtende opsomming van besluiten waarover een ondernemer in de voorbereidende fase van besluitvorming, advies moet vragen aan de ondernemingsraad. Als gezegd kan deze opsomming een belangrijk aanknopingspunt opleveren voor de gevallen waarin in informatie en overleg zou moeten worden voorzien. Met name de beslissingen genoemd onder artikel 25 lid 1 sub a. tot en met d. kunnen als voor ons onderwerp relevante koerswijzigingen worden aangemerkt. Er moet advies worden gevraagd wanneer de zeggenschap over de onderneming wordt overgedragen (artikel 25 lid 1 onder a Wor). Die zeggenschap kan op een aantal manieren worden overgedragen. In de eerste plaats door verkoop van alle activa van de onderneming (gebouwen, inventaris, voorraden etc.), een bedrijfsfusie. In de tweede plaats is er de mogelijkheid van een juridische fusie, de ene rechtspersoon gaat dan op in de andere. Titel 6 van Boek 2 Burgerlijk Wetboek biedt daarvoor

een regeling. In de derde plaats is een fusie mogelijk door verkoop van aandelen aan de overnemende onderneming, een aandelenfusie. Ongeacht de wijze waarop de zeggenschap wordt overgedragen is de ondernemingsraad een adviesrecht toegekend.[32] De ondernemer moet dus zowel in geval van een bedrijfsfusie, een juridische fusie en een aandelenfusie eerst advies vragen aan de ondernemingsraad. De ondernemingsraad wordt door de ondernemer ook in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen als hij een duurzame samenwerking met een andere onderneming wil aangaan. Er hoeft dus geen sprake te zijn van een fusie, ook wanneer een zelfstandige ondernemer beslist samen te werken met een andere zelfstandige ondernemer heeft de ondernemingsraad een adviesrecht. Te denken valt aan het vestigen van een nieuwe onderneming door twee of meer ondernemers, een joint venture.
Ook wanneer de ondernemer de zeggenschap over een andere onderneming wil overnemen, heeft de ondernemingsraad een adviesrecht (artikel 25 lid 1 onder b Wor). Als de ene onderneming wordt overgenomen door de ander, hebben de ondernemingsraden van beide ondernemingen in de regel dus een adviesrecht. Artikel 25 lid 1 sub c. en d. hebben betrekking op besluiten tot beëindiging van de onderneming of een deel daarvan en op inkrimping, uitbreiding of een andere wijziging van de werkzaamheden van de onderneming. Dat soort besluiten zijn gewichtig genoeg geacht om de werknemers van een bedrijf via de ondernemingsraad de bevoegdheid te geven advies te verlenen over een voorgenomen besluit, omdat die besluiten gevolgen kunnen hebben voor de arbeidsomstandigheden van de werknemers. Daarmee is nog niet gezegd dat die besluiten ook steeds gevolgen kunnen hebben voor de redactionele identiteit van een uitgeversconcern. Voor inzicht in de vraag welke besluiten daar waarschijnlijk wel toe kunnen leiden, is uiteraard het Model voor een redactiestatuut aangewezen, omdat met zo'n statuut nu juist beoogd wordt een regeling te geven voor het geval sprake is van veranderingen in de redactionele identiteit. Dat model geeft aan dat besluiten over reorganisatie, fusie, verkoop of liquidatie, tot opneming in een concernverband en/of verbindingen van andere aard, zoals samenwerking met andere uitgeverijen met behoud van zelfstandigheid, belangrijk genoeg zijn om de hoofdredactie van de aanvang af daarbij te betrekken. Die besluiten corresponderen met de besluiten welke in de Wor worden genoemd, maar hebben niet alle rechtstreeks invloed op de redactionele identiteit van een uitgeefconcern. Van fusie, verkoop en opneming in een concernverband kan dat zeer waarschijnlijk wel worden gezegd, maar van reorganisatiebesluiten en samenwerking met behoud van zelfstandigheid niet.

3.1.2. PARTIJEN BIJ DE BESLUITVORMING EN AARD VAN DE INFORMATIE

De ervaring bij het redactiestatuut heeft met betrekking tot informatie over fusie, verkoop en opneming in een concernverband geleerd dat redactiestatuten niet zijn toegeschreven op concernverhoudingen. In 1995 werd het redactiestatuut op de proef gesteld toen het Brabants Nieuwsblad door de VNU dagbladengroep werd overgenomen en moest fuseren met De Stem. Het Brabants Nieuwsblad was een dochtervennootschap van Dagbladunie, die op haar beurt weer een dochtervennootschap was van Reed Elsevier Nederland B.V. De Stem was een dochtervennootschap van VNU Dagbladengroep, die op haar beurt een dochtervennootschap was van VNU. De Engelse vennootschap Reed Elsevier PLC wenste haar Nederlandse dagbladondernemingen, waaronder Dagbladunie en haar dochtervennootschappen, af te stoten. Medio 1995 spraken vertegenwoordigers van het NVU concern en het Reed Elsevier concern over de verkoop van het Brabants Nieuwsblad aan VNU. Enkele uren voor het uitbrengen van een persbericht waarin werd gemeld dat de VNU Dagbladengroep en de Nederlandse Dagbladunie in beginsel overeenstemming hadden bereikt over de overname,

[32] Dit volgt ook uit de rechtspraak: Hof Amsterdam 27 juli 1989, *ROR* 1989, 30. Het besluit tot overdracht van aandelen werd door het Hof aangemerkt als een besluit tot overdracht van zeggenschap.

werden de hoofdredacties en de directies van de werkmaatschappijen van deze ontwikkelingen op de hoogte gebracht. Een overduidelijke schending van het redactiestatuut in de ogen van de NVJ die beide dagbladen en hun moedermaatschappijen voor het gerecht daagde. De rechtbank oordeelde dat het statuut niet was geschonden omdat de directies van het Brabants Nieuwsblad en De Stem part noch deel hadden in de besluitvorming.[33] De groepsdirecties handelden evenmin in strijd met het redactiestatuut omdat zij niet aan het redactiestatuut waren gebonden. Er was ook geen sprake van onrechtmatig handelen door de moedervennootschappen omdat zij niet bewust maatregelen hebben genomen om de contractuele verplichtingen van hun dochtervennootschappen te omzeilen.

In hoger beroep overwoog het Hof dat NDU, Reed Elsevier, VNU Dagbladengroep en VNU weliswaar geen partij zijn bij het tussen de hoofdredactie en directie geldende redactiestatuut, maar dat dit niet per definitie betekent dat de (groot)moedervennootschappen zich niets aan de inhoud van de redactiestatuten gelegen hoeven laten liggen.[34] Dit geldt te meer nu het overgrote deel van dagbladondernemingen deel uit maakt van een groot concern. Echter, omdat Reed Elsevier en VNU beurs genoteerde ondernemingen zijn en het vroegtijdig meedelen van de overname- en fusieplannen aan de hoofdredactie kan leiden tot een grote kring van personen die over beursgevoelige informatie beschikt, hebben het Reed Elsevier en NVU concern niet onrechtmatig gehandeld jegens journalisten en redacteuren. De redactiestatuten zijn niet op concernverhoudingen toegesneden. Net als de rechtbank oordeelde het hof dat zowel NDU en VNU Dagbladengroep evenmin onrechtmatig hebben gehandeld, zij waren immers niet of nauwelijks van de overname- en fusieplannen op de hoogte. Ook voor hen geldt dat een eventueel bekendmaken van de plannen zou leiden tot een grote kring van personen die over beursgevoelige informatie zou beschikken. Ook het handelen van het Brabants Nieuwsblad en De Stem was niet onrechtmatig, zij waren niet bij de besprekingen betrokken en konden hun verplichtingen uit de redactiestatuten ook niet nakomen.

Dit alles betekent dat afspraken tussen schrijvers en uitgevers het niveau van de werkmaatschappij moeten overstijgen en moeten worden gemaakt met de concerndirectie die de desbetreffende besluiten neemt dan wel dat de concerndirectie zich eenzijdig verplicht tot informatie en overleg in deze gevallen. Een niet ongebruikelijke wijze van formulering, ontleend aan het Model redactiestatuut, is dat de concerndirectie de formulering van de redactionele identiteit en de bijbehorende informatie- en overlegprocedure beschouwt als een gegeven. De uitspraak inzake het Brabants Nieuwsblad betekent ook dat voortijdige informatie en overleg kunnen afketsen op de koersgevoeligheid van de desbetreffende informatie.

3.1.3. PROCEDURE INZAKE INFORMATIE EN OVERLEG, INCLUSIEF GESCHILLEN

Het Model voor een redactiestatuut sluit wat de procedure betreft enigszins aan bij de procedure van de Wet op de ondernemingsraden door te bepalen dat zodra de verwachting gewettigd is dat voor, zover hier relevant, fusie, verkoop en opneming in een concernverband tot uitvoering zullen komen, de directie van een dagblad tezelfdertijd als zij verplicht is de ondernemingsraad in te lichten, de redactieraad in de gelegenheid stelt om zich een oordeel over de plannen te vormen. Het lijkt absoluut niet aangewezen om schrijvers op dezelfde voet betrokken te laten zijn bij de onderhavige besluiten, als dat met de adviesprocedure in de Wor het geval is, nu het Model redactiestatuut al van een genuanceerder en lichter systeem uitgaat.

---

[33] Rb. Breda 28 januari 1997, *Mediaforum* 1997-3, B37.
[34] Hof 's-Hertogenbosch 14 oktober 1998, *Mediaforum* 1999-1, p. 31.

Bij besluiten betreffende de wijzigingen van het karakter en verschijningsvorm van het dagblad, wijziging van de positie van de redactie en hoofdredactie of aangaan respectievelijk wijziging van samenwerkingsverbanden, die van fundamenteel belang zijn voor de taak en functie van de redactie, dient er diepgaand overleg plaats te vinden tussen redactieraad en de directie. Wanneer zij niet tot overeenstemming komen wordt de redactieraad om advies gevraagd. De directie kan het advies naast zich neerleggen wanneer daarvoor naar het oordeel van de directie zwaarwichtige redenen zijn. De uitvoering van het besluit mag dan niet eerder plaats hebben dan 14 dagen na dagtekening van de schriftelijke motivering van de directie. In geval van zwaarwichtige redenen kan de directie van dit laatste afwijken.
Een minder ingrijpende vorm (alleen informatie) is vereist bij eventuele plannen tot reorganisatie, fusie, verkoop of liquidatie van de dagbladuitgeverij of de dagbladuitgave(n), tot opneming in een concernverband en/of verbindingen van andere aard, zoals samenwerking met andere dagbladuitgeverijen met behoud van zelfstandigheid. Wanneer er sprake is van plannen tot reorganisatie, fusie, verkoop of liquidatie dient bij aanvang van die plannen de hoofdredactie te worden ingelicht. Zodra de verwachting gewettigd is dat die plannen ook daadwerkelijk zullen worden uitgevoerd, dient de redactieraad te worden ingelicht opdat zij zich een oordeel over het voornemen kan vormen. Dit gebeurt als gezegd op het moment dat de directie verplicht is ook de ondernemingsraad in te lichten.

Het lijkt aangewezen, gelet op de in aanmerking komende belangen, deze minder ingrijpende vorm als model voor informatie en overleg tussen concerndirectie en schrijvers te volgen.

Wij wijzen er tenslotte op dat de Wor natuurlijk wel van toepassing is op redacteuren die in dienst zijn van een werkmaatschappij en dat deze via de Centrale Ondernemingsraad (COR) ook op concernniveau vertegenwoordigd kunnen zijn. Op basis van artikel 15 van de Wor kan de COR vaste commissies instellen die de raad voor de vervulling van zijn taak nodig heeft. In die commissies kunnen naast een meerderheid van leden van de raad ook andere in de onderneming werkzame personen (zoals redacteuren) zitting hebben. Via de redacteurenvertegenwoordiging kunnen de belangen van de schrijvers die zij begeleiden zo nodig indirect op raadsniveau worden vertolkt.

Geschillenregelingen in Wor en Model redactiestatuut gaan uit van de min of meer klassieke procedure van motivering door de directie bij eventuele afwijking van een advies van ondernemingsraad of redactieraad. Een dergelijke procedure ligt natuurlijk in ons geval minder voor de hand nu de belangen van schrijvers toch voornamelijk gelegen zijn in het op de hoogte gesteld worden van ingrijpende structuurwijzigingen. Aan de andere kant is het voorstelbaar dat er naast de bestaande ondernemingsraadprocedure een afzonderlijke procedure wordt gevolgd waarin de directie van het uitgeefconcern zich afzonderlijk rekenschap geeft van de belangen van schrijvers bij structuurwijzigingen die tot gevolg hebben dat de redactionele identiteit van de algemene boekuitgeverij of van de werkmaatschappijen min of meer fundamenteel wordt gewijzigd. Het is niet goed mogelijk hieromtrent harde juridische uitspraken te doen. Een tussenoplossing kan zijn dat binnen het concern de afzonderlijke stichting die bij deze uitgeefconcerns doorgaans de aandelen beheert (zoals Je Maintaindrai, Democratie en Media of Stichting Weekbladpersgroep) in dit verband een functie als arbiter of bindend adviseur kan worden toebedeeld.

3.2. REDACTIONELE IDENTITEIT

Wat is de redactionele identiteit van een uitgeverij? Redactiestatuten werken doorgaans met een instructie die duidelijk maakt waar het dagblad voor staat. Dergelijke instructies kunnen

niet worden gewijzigd zonder overleg en soms niet zonder instemming van de leden van de redactievergadering. Die instructies hebben bijvoorbeeld te maken met de journalistieke onafhankelijkheid van de redactie, met de mate van progressiviteit, met de functie van het dagblad naar de lezer toe, met de aard van de informatie die wordt gegeven, met de onderwerpen waaraan in het bijzonder aandacht wordt besteed of met de normen en waarden die het dagblad in zijn journalistieke vaandel heeft geschreven.[35]

Het is in deze studie niet mogelijk om een duidelijke inhoud te schetsen van wat de redactionele identiteit moet zijn van een uitgeversconcern en van de onder dat concern vallende werkmaatschappijen. Als algemene factoren die in dit verband relevant kunnen zijn, noemen wij een aantal kernelementen die wij hebben aangetroffen in het programmastatuut van publieke omroepverenigingen. In de beschrijvingen van de identiteit en beginselen van die publieke omroepverenigingen komen steeds vier kernelementen naar voren. In de eerste plaats vindt steeds een bepaling plaats van wie er door de omroepvereniging wordt vertegenwoordigd, op wie de omroepvereniging is gericht. Daarin zijn de klassieke zuilen te herkennen (vertegenwoordigd in NCRV, KRO, VARA, AVRO), maar ook nieuwe stromingen die niet eenvoudig in een zuil zijn te plaatsen (EO, TROS, BNN en VPRO). In de tweede plaats is er in het programmastatuut dan wel de statuten van de vereniging te vinden waartoe de vereniging zich verbonden acht of wat de grondslag is van de vereniging. Zo is de grondslag van de EO "de Heilige Schrift", waar de TROS zich juist "ondogmatisch en onafhankelijk van ideologieën opstelt". In de derde plaats bevat het programmastatuut dan wel de statuten van de vereniging een taakomschrijving van de omroepvereniging, ook wel de missie van de omroepvereniging. Tot slot zijn er in enkele gevallen journalistieke principes te vinden. Onafhankelijkheid en zorgvuldigheid vormen veelal de basis van deze journalistieke principes.[36] Vertaald naar de verhouding tussen schrijvers en uitgeefconcern of de werkmaatschappij betekent dat dat bij de inhoudelijke formulering van de redactionele identiteit onder meer rekening zou kunnen worden gehouden met de, eventueel door nader (markt)onderzoek vast te stellen, verwachtingen van doelgroepen (lezers), met de statutaire doelstelling van het concern en met een factor als de missie van het concern. Daarnaast kan er bij de formulering van de identiteit rekening worden gehouden met flankerende maatregelen die het behoud van de identiteit van de werkmaatschappijen kunnen waarborgen, zoals een kleinschalige werkwijze of kruissubsidiëring die de identiteit van een werkmaatschappij in moeilijke tijden kan waarborgen. Verder kan hier hoogstens worden aangegeven hoe die identiteit wordt vastgesteld en waar zij in het geheel van het concern wordt ingebed. Uiteraard moet bij de vaststelling van de redactionele identiteit een zwaar accent liggen bij de uitgever; het kan niet zo zijn dat de schrijvers vaststellen wat de identiteit van de uitgever behoort te zijn. Hoogstens kunnen zij aangeven wat in de omstandigheden hun redelijke verwachting zou mogen zijn van de identiteit van een uitgeverij waaraan zij al lange tijd verbonden zijn.

Inbedding van de omschrijving van de redactionele identiteit van een dagbladuitgever vindt plaats via opname van een modelredactiestatuut in de CAO voor dagbladjournalisten, op basis waarvan de dagbladondernemingen zelf weer een eigen statuut formuleren. De concrete identiteitsverklaring of instructie zelf kan zijn opgenomen in de statuten van de dagbladonderneming, zoals dat bij eerder genoemd voorbeeld van de Leeuwarder Courant het geval is. Een dergelijke constructie voor schrijvers zou betekenen dat in het voor een concern aangepast Modelcontract tussen schrijvers en uitgever een verwijzing wordt opgenomen naar de identiteitsverklaring in de statuten van het concern.

[35] Wij gebruiken hier als voorbeeld het Statuut voor de Hoofdredactie en de Redactie van de Leeuwarder Courant.
[36] Voor de analyse van de verschillende programmastatuten hebben wij gebruik gemaakt van de teksten in: Schuijt 2002.

3.3. AFWIKKELING VAN DE CONTRACTUELE RELATIE TUSSEN UITGEVER(SCONCERN) EN SCHRIJVER

In Nederland ontbreekt een bijzondere regeling van het auteurscontractenrecht. De Auteurswet biedt nauwelijks aanknopingspunten. Het begrip 'uitgever' komt daarin slechts één keer in een ondergeschikte rol voor. Ook andere bedrijfsmatige auteursrechtexploitanten komen nauwelijks aan bod in de Auteurswet.[37] Anders dan in België, Duitsland en Frankrijk ontbreken er specifieke wettelijke regels die betrekking hebben op de contracten tussen schrijvers en uitgeverijen. Van een huidig wettelijk bijzonder auteurscontractenrecht kan dan eigenlijk ook niet worden gesproken: de juridische verhouding tussen schrijvers en uitgeverijen wordt hoofdzakelijk geregeld door het algemene verbintenissenrecht in Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek. Te denken valt daarbij aan de redelijkheid en billijkheid in artikelen 6:2 en 6:248 BW, de wanprestatie in artikel 6:74 BW, de contractsoverneming in artikel 6:159 BW en de standaardregeling in artikel 6:124 BW. Daarnaast worden de verhouding tussen schrijver en uitgeverij bepaald door het Modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk. In het voorstel voor een wettelijke regeling van auteurscontractenrecht van het Instituut voor Informatierecht (IViR) te Amsterdam[38] wordt in dit verband aanbevolen dat van de regels van dwingend auteurscontractenrecht alleen kan worden afgeweken door bilaterale standaardcontracten of –regelingen die door representatieve organisaties van betrokken partijen in goed overleg tot stand zijn gebracht. Het Modelcontract is door vertegenwoordigers van uitgevers en van schrijvers gezamenlijk opgesteld en er mag van worden uitgegaan dat in dat contract van een redelijk evenwichtige verhouding tussen schrijvers en uitgevers sprake is. Voor dat laatste pleit bijvoorbeeld dat dit Modelcontract uitgaat van exclusieve licenties in plaats van de veel gesmade overdracht van het volledige auteursrecht. Wij baseren ons dus in het vervolg op dit Modelcontract.

Contractuele ruzies gaan vooral over hergebruik van bestaand werk alsmede over de vormgeving van dat hergebruik. Doorgaans gaat het over uitleg van auteursrechtelijke terminologie of over uitleg van contractuele bepalingen. Het gaat in een contract immers niet zozeer om algemeen geformuleerde informatie- en inspraakrechten voor schrijvers en al zeker niet om een soort van algemeen geformuleerde 'mission statement' van het concern ten opzichte van zijn schrijvers. Toch zijn er enkele bepalingen uit het Modelcontract die op het eerste gezicht relevant lijken voor ons onderwerp. Die bepalingen hebben betrekking op de situatie die ontstaat als de uitgeverij wordt verkocht aan derden of aan dochtermaatschappijen dan wel als een schrijver wil vertrekken bij het concern. Het gaat achtereenvolgens om artikel 9 dat de contractsoverdracht regelt, en artikel 15 dat gaat over de beëindiging van het contract.

3.3.1. CONTRACTSOVERDRACHT

Artikel 9 van de Modelovereenkomst bepaalt:

"1. Onverminderd het bepaalde in artikel 1 zal de uitgever zijn rechten en plichten uit dit contract niet geheel of gedeeltelijk aan een derde mogen overdragen zonder schriftelijke toestemming van de auteur.
2. In geval de uitgever zijn rechten en plichten uit dit contract geheel of gedeeltelijk wenst over te dragen aan een onderneming waarmee de uitgever in een groep is verbonden, of in geval de

[37] Spoor, Verkade & Visser 2005, p. 446.
[38] Hugenholz en Guibault 2004.

uitgever zijn bedrijf of fonds geheel of gedeeltelijk aan een andere uitgever wenst over te dragen, zal de auteur zijn toestemming tot overdracht van de rechten en plichten uit deze overeenkomst slechts mogen weigeren indien de auteur redelijke gronden heeft om aan te nemen dat de nieuwe uitgever onbekwaam of ongeschikt moet worden geacht de exploitatie van het werk voort te zetten in de geest en op de wijze zoals zij voor de overdracht plaatsvond."

Wanneer de rechten en plichten uit het contract worden overgedragen (hierna kortweg contractsoverdracht genoemd) dient de uitgeverij toestemming te vragen van de schrijver. Er is geen sprake van een absoluut verbod, het tweede lid van artikel 9 van het Modelcontract biedt ruimte aan de uitgeverij voor contractsoverdracht zonder toestemming van de schrijver. Bij contractsoverdracht aan een onderneming die deel uitmaakt van dezelfde groep als de uitgeverij, kan de schrijver de toestemming slechts weigeren wanneer de schrijver redelijke gronden heeft om aan te nemen dat de nieuwe uitgeverij onbekwaam of ongeschikt moet worden geacht om de exploitatie van het werk voort te zetten in de geest en op de wijze zoals voor de contractsoverdracht. Dit artikel ziet niet op situaties waarin concerns en werkmaatschappijen samengaan zoals beschreven in hoofdstuk 1 en paragraaf 2.1 van dit rapport. De uitgeverij draagt dan immers niet de rechten en verplichtingen uit het contract met de schrijver over, maar de uitgeverij komt zelf terecht in een andere groep; de contractuele relatie tussen schrijver en uitgeverij verandert niet.

In hoofdstuk 1 is de problematiek die de aanleiding vormt voor deze studie uiteengezet: het ontbreken van inzicht en inspraak van schrijvers bij belangrijke koerswijzigingen van hun uitgeverijen. Artikel 9 van het Modelcontract voorziet in een oplossing voor een vergelijkbare problematiek. Bij contractsoverdracht aan een andere uitgeverij binnen eenzelfde groep, kan de schrijver op grond van artikel 9 lid 2 van het Modelcontract toestemming weigeren indien hij "redelijke gronden heeft om aan te nemen dat de nieuwe uitgever onbekwaam of ongeschikt moet worden geacht de exploitatie van het werk voort te zetten in de geest en op de wijze zoals zij voor de overdracht plaatsvond". Met name de zinsnede 'in de geest' duidt op de problematiek die hier aan de orde is.

3.3.2. BEËINDIGING VAN HET CONTRACT

De mogelijkheden om het uitgeefcontract te beëindigen zijn geregeld in artikel 15. Naast de gebruikelijke wijzen van contractsbeëindiging (niet verschijnen van het werk, geringe exploitatieresultaten, ernstige tekortkomingen, faillissement of surcéance van betaling van de uitgever) kan de schrijver zijn contract alleen maar beëindigen indien het gaat om nieuw werk. Zoals wij hierboven hebben gezien, wordt bij contractsoverdracht aan een derde partij het contract niet beëindigd, maar krijgt de schrijver een andere wederpartij. De mogelijkheid voor de schrijver om zijn medewerking aan de contractsoverdracht te weigeren, betekent niet dat daarmee het contract tussen de schrijver en de oorspronkelijke uitgever ook beëindigd kan worden. Niettemin verdient het ons inziens overweging om bij contractsoverdracht schrijvers ook juridisch de gelegenheid te geven hun lopende uitgeefcontracten te beëindigen. Die mogelijkheid baat niet bij fusies en bij overname omdat daarbij, als gezegd, geen contractsoverdracht plaatsvindt. De schrijver krijgt geen andere wederpartij, maar zijn bestaande relatie met zijn werkmaatschappij komt in andere concernverhoudingen terecht. Niettemin kan zich daarbij dezelfde situatie voordoen als wanneer er sprake is van een contractsoverdracht in de zin van artikel 9 lid 2. Daarom verdient het aanbeveling ook voor die situatie een vorm van contractsbeëindiging voor te stellen.

Ten aanzien van nieuw uit te geven werk bepaalt artikel 15 lid 8 van het Modelcontract:

"Het staat de auteur vrij om voor nieuw werk een overeenkomst aan te gaan met een derde. Op verzoek van de auteur is de uitgever bereid met de auteur of met deze derde in overleg te treden over de mogelijkheid tot en de voorwaarden voor een eventuele beëindiging van deze overeenkomst ondanks het feit dat zich geen van de in dit artikel genoemde beëindigingsgronden heeft voorgedaan. De uitgever blijft echter gerechtigd om de auteur aan deze overeenkomst te houden."

Uit deze bepaling volgt dat het de schrijver vrij staat om voor nieuw werk een overeenkomst te sluiten met een andere uitgeverij dan de uitgeverij van eerder werk van zijn hand. Een schrijver die voor een aantal werken een uitgeefovereenkomst heeft gesloten met een bepaalde uitgeverij, is voor nieuw werk niet gebonden aan die uitgeverij. Er is geen toestemming vereist van die uitgeverij, om nieuw werk bij een andere uitgeverij te doen verschijnen. De schrijver gaat dus steeds van boek tot boek een nieuwe overeenkomst aan.

In de tweede plaats volgt uit deze bepaling dat wanneer een schrijver een overeenkomst aangaat met een andere uitgeverij, de uitgeverij van eerder werk zich bereid moet tonen overleg te voeren met de schrijver over de beëindiging van hun overeenkomst. Deze verplichting voor de uitgeverij geldt ook ten opzichte van de andere uitgeverij die het nieuwe werk van de schrijver wenst uit te geven. Wanneer de overeenkomst tussen schrijver en uitgeverij niet wordt beëindigd, blijft de uitgeverij gerechtigd het werk van de schrijver uit te geven. Dan ontstaat de situatie dat het oudere werk van de schrijver wordt geëxploiteerd door de aanvankelijke uitgeverij en het nieuwe werk van de schrijver zal worden geëxploiteerd door een andere uitgeverij. Er zijn goede redenen voor uitgeverijen om schrijvers aan hun overeenkomst te houden. Te denken valt aan de investering van de uitgeverij in het werk van de schrijver, de verwachte inkomstenderving en de goodwill van de schrijver en zijn oeuvre. Daar staat tegenover dat schrijvers er belang bij hebben dat hun werk in volledigheid en onderlinge samenhang wordt geëxploiteerd. Goed overleg is dus vereist.

Wanneer een schrijver de samenwerking met zijn uitgever niet langer wenst voort te zetten, wordt vaak een oplossing gevonden die erop neer komt dat tussen de schrijver en de bestaande en de nieuwe uitgeverij een driepartijencontract wordt gesloten in de vorm van een *gentlemen's agreement* waarbij betaling van een 'transfersom', zoals dat in de sportwereld gebruikelijk is wanneer een beroepsspeler van de ene vereniging door andere vereniging wordt overgenomen, tot de afspraken kan behoren.[39] Bij uitzondering komt het tot juridische procedures, een voorbeeld daarvan is de zaak Carry Slee tegen Unieboek en Uitgeverij Prometheus zoals beschreven in hoofdstuk 1.

Wij wijzen op de mogelijkheid een zogenaamde *key man clause* op te nemen in de overeenkomsten van schrijvers met uitgeverijen. Deze clausule moet de schrijver de mogelijkheid bieden de overeenkomst met de uitgeverij te beëindigen indien de redacteuren van de schrijver de uitgeverij verlaten. Wanneer het Modelcontract in een overeenkomst tussen schrijver en uitgeverij wordt gevolgd, kan de clausule in artikel 15 van het Modelcontract worden opgenomen in een nieuw lid. De clausule luidt dan als volgt:

> "De auteur heeft het recht om binnen 30 dagen na beëindiging van de overeenkomst tussen (*key man*) en de uitgever, de overeenkomst met onmiddellijke ingang te beëindigen door middel van een schriftelijke mededeling aan de uitgever."

[39] Zie bijvoorbeeld het vertrek van schrijfster Manon Uphoff bij Uitgeverij Nijsen zoals beschreven in Wijndelts 2005.

Echter, een *key man clause* biedt geen proactieve oplossing om de onevenwichtige verhouding tussen schrijver en uitgeverij te corrigeren. Er dient te worden voorkomen dat schrijver en uitgeverij in conflict raken, dat de schrijver zich verweesd voelt. Een *key man clause* biedt enkel een oplossing wanneer schrijver en uitgeverij reeds in conflict zijn geraakt.

3.4. INSTITUTIONELE INBEDDING IN HET UITGEEFCONCERN

Gelet op het bovenstaande, ligt het voor de hand datgene wat wordt nagestreefd, niet in één statuut op te nemen. Daarvoor zijn de problemen toch te verschillend van aard. Informatie- en overlegprocedures, alsmede de formulering van de redactionele identiteit van een uitgeefconcern of van een werkmaatschappij lenen zich niet zo goed voor opname in een contract, terwijl afwikkeling van de beëindiging van een overeenkomst zich daartoe uiteraard wel goed leent. Dat neemt niet weg dat, net zoals bij de cao voor de dagbladondernemingen gebeurt, er wel in bijvoorbeeld het Modelcontract sprake kan zijn van een verwijzing naar de principes die op concernniveau tegenover schrijvers zullen worden nageleefd. Die principes zullen bindend moeten zijn voor de concerndirectie en dat betekent waarschijnlijk dat zij het beste kunnen worden vastgelegd in de statuten van het concern of en een afzonderlijk statuut dat als aanhangsel bij de statuten van het concern fungeert en waarnaar wordt verwezen in de statuten. Men zou daarbij van een Schrijversstatuut kunnen spreken, maar natuurlijk ook van een Uitgeversstatuut.

De verantwoordelijkheid voor de naleving van zo'n statuut ligt in eerste instantie bij de directie van het uitgeefconcern. Een iets andere mogelijkheid is die waarin de Stichting die de aandelen beheert van het concern wordt aangewezen als verantwoordelijk voor de naleving. Bij WPG Uitgevers is de desbetreffende stichting zodanig vormgegeven dat tegelijkertijd een waarborg wordt nagestreefd waarmee fusies en overnames kunnen worden voorkomen en er dus als het ware twee vliegen in één klap kunnen worden geslagen. WPG Uitgevers is een uitgeefconcern dat bestaat uit dertien uitgeverijen, tevens werkmaatschappijen. Alle aandelen van WPG Uitgevers worden beheerd door de Stichting Weekbladpersgroep te Amsterdam. De Stichting heeft een rol als 'eigenaar op afstand'. Zij heeft wel het geld, maar niet de middelen, om het zo maar eens te zeggen. Het bestuur van de Stichting bestaat uit twee vertegenwoordigers van de Centrale Ondernemingsraad en twee vertegenwoordigers van de Raad van Commissarissen. Deze structuur zou geschikt kunnen zijn om een groot concern te behoeden voor vijandelijke overnames. Die structuur, zo moge blijken uit het eerder gegeven voorbeeld van uitgeverij Atlas in het eerste hoofdstuk, verhindert natuurlijk niet dat de uitgever van de werkmaatschappij met zijn schrijvers vertrekt naar een concurrent of zelf een uitgeverij begint. De structuur van NDC / VBK lijkt enigszins op die van WPG Uitgevers met dit verschil dat er naast de Stichting Je Maintaindrai die de meerderheid (ruim 86%) van de aandelen beheert en die te vergelijken is met de Stichting Weekbladpersgroep er nog twee aandeelhouders zijn die over een kleine hoeveelheid van het aandelenkapitaal beschikken. De Stichting Je Maintaindrai is ook anders samengesteld dan de Stichting Weekbladpersgroep en kent in ieder geval niet een vertegenwoordiging in het bestuur van de COR en de Raad van Commissarissen.

4. CONTOUREN VOOR EEN STATUUT

Bij wijze van conclusie geven wij thans de contouren aan voor een statuut. Onze indruk is dat de problemen die in het begin van dit rapport zijn gesignaleerd geen problemen zijn die

volledig of voor een relevant deel worden veroorzaakt door een gebrekkige rechtspositie van de schrijver in zijn verhouding tot een groot uitgeversconcern. In voorkomende gevallen blijken schrijvers over een grote bewegelijkheid te kunnen beschikken en blijkt voorts niet, althans niet openlijk, van grote juridische problemen die gepaard zouden gaan met het vertrek van een schrijver bij een uitgever. Met een statuut wil men echter geen problemen achteraf oplossen maar juist het ontstaan van problemen tegengaan. De in de praktijk grote vrijheid van de schrijver is dus geen argument om de zaak maar op zijn beloop te laten.

De hypothese is, dat door schrijvers op de een of andere wijze te betrekken bij besluiten over majeure veranderingen binnen het uitgeefconcern, de redactionele identiteit van de dochtermaatschappijen, de uitgeverijen binnen het concern dus, beter kan worden beschermd, en onvrede en onzekerheid en misschien ook wel het weglopen van schrijvers en redacteuren deels kan worden voorkomen of in betere banen geleid. Die betrokkenheid zou dan op zijn minst gestalte moeten krijgen in een informatie- en overlegstructuur tussen schrijvers en de concerndirectie. Met een dergelijk statuut legt de directie van het concern haar beleid met betrekking tot de redactionele identiteit van haar uitgeverijen tegenover haar schrijvers vast.

Wij hebben hierboven ook voorgesteld de bepalingen met betrekking tot contractsoverdracht aan te vullen met een contractsbeëindigingsartikel en de bepalingen inzake contractsbeëindiging aan te vullen met een nieuwe vorm van beëindiging in het geval van fusies en overnames.

4.1. PREAMBULE

De Raad van Bestuur van NDC / VBK ziet erop toe dat het algemene boekenbedrijf van NDC / VBK *de* Uitgevers er mede op is gericht de redactionele identiteit van zijn werkmaatschappijen zoveel mogelijk te waarborgen en in situaties waarin die redactionele identiteit in het gedrang zou kunnen komen, de betrokkenheid van zijn schrijvers bij besluiten terzake te waarborgen door informatie en door overleg. Het boekenbedrijf is er tevens op gericht in voorkomende gevallen passende regelingen te treffen voor schrijvers die ondanks de waarborgen die het bedrijf heeft getroffen zich redelijkerwijs teleurgesteld mogen voelen in hun op het verleden gebaseerde verwachtingen omtrent de redactionele identiteit van het concern of van een of meer van de werkmaatschappijen.

4.2. BEGRIPPEN

Onder schrijvers wordt hier verstaan schrijvers van wie een backlist bij de werkmaatschappij die behoort tot het algemene boekenbedrijf bestaat welke backlist van zodanige aard is dat hij onderwerp behoort te zijn van een contractuele regeling bij beëindiging van het uitgeefcontract.

4.3. ORGANEN

De Raad van Bestuur van NDC / VBK ziet erop toe dat een Schrijversraad wordt ingesteld. De Schrijversraad regelt haar eigen samenstelling en werkwijze. Zij stelt een Bestuur in dat haar vertegenwoordigt tegenover de Raad van Bestuur. Zij ontvangt een budget van de Raad van Bestuur ten behoeve van externe advisering.

4.4. REDACTIONELE IDENTITEIT

De redactionele identiteit van een werkmaatschappij van het algemene boekenbedrijf van NDC / VBK wordt per werkmaatschappij vastgesteld door de uitgever. Bij die vaststelling wordt onder meer rekening gehouden met de door nader (markt)onderzoek vast te stellen verwachtingen van doelgroepen (het lezerspubliek) en van schrijvers alsmede met de statutaire doelstelling van de werkmaatschappij. Op basis van die vaststelling wordt een globale identiteit vastgesteld voor het algemene boekenbedrijf door de Stuurgroep. De Raad van Bestuur van NDC / VBK ziet erop toe dat op concernniveau waarborgen zijn getroffen voor maatregelen die het behoud van de redactionele identiteit van de werkmaatschappijen bevorderen, zoals een kleinschalige werkwijze met de bijbehorende individueel toegekende verantwoordelijkheden voor de medewerkers van de werkmaatschappij, interne subsidiëringsmogelijkheden en tijdige en relevante informatieverstrekking aan de werkmaatschappijen en aan de schrijvers over belangrijke ontwikkelingen en veranderingen in NDC / VBK, het algemene boekenbedrijf en de werkmaatschappijen.

4.5. MODELCONTRACT UITGAVE NEDERLANDSTALIG LITERAIR WERK

De Raad van Bestuur van NDC / VBK onderstreept de waarde van het Modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig werk. VBK / NDC en zijn werkmaatschappijen zullen alleen bij hoge uitzondering afwijken van het Modelcontract, liefst ten gunste van de schrijver. De licentieverlening verdient daarbij, vanuit het oogpunt van de schrijver, te allen tijde de voorkeur boven de auteursrechtoverdracht. De Raad van Bestuur ziet erop toe dat in aanvulling op het Modelcontract de volgende aanvulling van lid 8 van artikel 15 door de werkmaatschappijen worden overeengekomen met de schrijvers.

Lid 8 van artikel 15 wordt gewijzigd en komt als volgt te luiden:

a. Het staat de auteur vrij om voor nieuw werk een overeenkomst aan te gaan met een derde. Op verzoek van de auteur is de uitgever bereid met de auteur of met deze derde in overleg te treden over de mogelijkheid tot en de voorwaarden voor een eventuele beëindiging van deze overeenkomst ondanks het feit dat zich geen van de in dit artikel genoemde beëindigingsgronden heeft voorgedaan. De uitgever blijft echter gerechtigd om de auteur aan deze overeenkomst te houden.
b. Indien de weigering van de auteur als voorzien in artikel 9 lid 2 op redelijke gronden berust, heeft de auteur tevens het recht de overeenkomst schriftelijk te beëindigen met inachtneming van het bepaalde in artikel 15 lid 5 en 7.
c. In de gevallen als omschreven in artikel 25 lid 1, sub a. en b. van de Wet op de ondernemingsraden heeft de auteur het recht om deze overeenkomst schriftelijk te beëindigen met inachtneming van het bepaalde in artikel 15 lid 5 en 7.
d. Bij elke beëindiging van de overeenkomst dient ten aanzien van de nog leverbare titels van de auteur tenminste rekening te worden gehouden met: de investeringen van de uitgever in het werk en eventuele andere werken van de auteur in zijn fonds, de duur van de samenwerking met de auteur met betrekking tot zijn fonds, de verwachte inkomstenderving, de 'goodwill' van de auteur en zijn oeuvre voor het fonds en de eventuele overname van voorraad en bestanden.

Artikel 15 lid 5 en lid 7 van het Modelcontract luiden als volgt:

> 5. Ondanks de beëindiging van deze overeenkomst is de uitgever gerechtigd om de verkoop van exemplaren van het werk die nog in voorraad zijn, voort te zetten en kan de uitgever hierbij zo nodig gebruik maken van de hem in artikel 16 verleende bevoegdheden.
>
> 7. De uitgever is bereid om na beëindiging van deze overeenkomst op verzoek van de auteur het actuele digitale bestand van het werk, indien beschikbaar, tegen een redelijke vergoeding ter beschikking te stellen, een en ander onverminderd eventuele
> aanspraken van derden op de inhoud of vorm van het werk.

Artikel 25 lid 1, sub a. en sub b. van de Wet op de ondernemingsraden luiden als volgt:

> De ondernemingsraad wordt door de ondernemer in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over elk door hem voorgenomen besluit tot:
> a. overdracht van de zeggenschap over de onderneming of een onderdeel daarvan;
> b. het vestigen van, dan wel het overnemen of afstoten van de zeggenschap over, een andere onderneming, alsmede het aangaan van, het aanbrengen van een belangrijke wijziging in of het verbreken van duurzame samenwerking met een andere onderneming, waaronder begrepen het aangaan, in belangrijke mate wijzigen of verbreken van een belangrijke financiële deelneming vanwege of ten behoeve van een dergelijke onderneming;

4.6. OVERLEG EN INFORMATIEVOORZIENING

De Raad van Bestuur verstrekt aan de Schrijversraad de gegevens als genoemd in artikel 31 lid 2 van de Wet op de Ondernemingsraden en zij stelt de Schrijversraad in kennis van voorgenomen besluiten omtrent fusie, verkoop en opneming in een concernverband voor zover deze een aanmerkelijke verandering tot gevolg hebben voor de redactionele identiteit van het Algemene Boekenbedrijf of van de daartoe behorende werkmaatschappijen. Ten aanzien van de voorgenomen besluiten is artikel 20 van de Wet op de ondernemingsraden van overeenkomstige toepassing.

> Artikel 31 lid 1 van de Wet op de ondernemingsraden luidt als volgt:
> De ondernemer is verplicht aan de ondernemingsraad bij het begin van iedere zittingsperiode schriftelijke gegevens te verstrekken omtrent:
> a. de rechtsvorm van de ondernemer, waarbij indien de ondernemer een niet-publiekrechtelijke rechtspersoon is, mede de statuten van die rechtspersoon moeten worden verstrekt;
> b. indien de ondernemer een natuurlijke persoon, een maatschap of een niet rechtspersoonlijkheid bezittende vennootschap is: de naam en de woonplaats van onderscheidenlijk die persoon, de maten of de beherende vennoten;
> c. indien de ondernemer een rechtspersoon is: de naam en de woonplaats van de commissarissen of de bestuursleden;
> d. indien de ondernemer deel uitmaakt van een aantal in een groep verbonden ondernemers: de ondernemers die deel uitmaken van die groep, de zeggenschapsverhoudingen waardoor zij onderling zijn verbonden, alsmede de naam en de woonplaats van degenen die ten gevolge van de bedoelde verhoudingen feitelijke zeggenschap over de ondernemer kunnen uitoefenen;
> e. de ondernemers of de instellingen met wie de ondernemer, anders dan uit hoofde van zeggenschapsverhoudingen als bedoeld onder d, duurzame betrekkingen onderhoudt die van wezenlijk belang kunnen zijn voor het voortbestaan van de onderneming, alsmede de naam en de woonplaats van degenen die ten gevolge van zodanige betrekkingen feitelijke zeggenschap over de ondernemer kunnen uitoefenen;
> f. de organisatie van de onderneming, de naam en de woonplaats van de bestuurders en van de belangrijkste overige leidinggevende personen, alsmede de wijze waarop de bevoegdheden tussen de bedoelde personen zijn verdeeld.

Artikel 20 van de Wet op de ondernemingsraden luidt als volgt:

1. De leden van de ondernemingsraad en de leden van de commissies van die raad, alsmede de overeenkomstig artikel 16 geraadpleegde deskundigen zijn verplicht tot geheimhouding van alle zaken- en bedrijfsgeheimen die zij in hun hoedanigheid vernemen, alsmede van alle aangelegenheden ten aanzien waarvan de ondernemer dan wel de ondernemingsraad of de betrokken commissie hun geheimhouding heeft opgelegd of waarvan zij, in verband met opgelegde geheimhouding, het vertrouwelijk karakter moeten begrijpen. Het voornemen om geheimhouding op te leggen wordt zoveel mogelijk vóór de behandeling van de betrokken aangelegenheid meegedeeld. Degene die de geheimhouding oplegt, deelt daarbij tevens mee, welke schriftelijk of mondeling verstrekte gegevens onder de geheimhouding vallen en hoe lang deze dient te duren, alsmede of er personen zijn ten aanzien van wie de geheimhouding niet in acht behoeft te worden genomen.
2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing ten aanzien van degenen die met het secretariaat van de ondernemingsraad of van een commissie van die raad zijn belast.
3. De in het eerste lid bedoelde verplichting geldt niet tegenover hen die tengevolge van een rechterlijke opdracht zijn belast met een onderzoek naar de gang van zaken in de onderneming.
4. De in het eerste lid bedoelde verplichting geldt voorts niet tegenover hem die door een lid van de ondernemingsraad of door een lid van een commissie van die raad wordt benaderd voor overleg, mits de ondernemer, onderscheidenlijk degene die geheimhouding heeft opgelegd, vooraf toestemming heeft gegeven voor het overleg met de betrokken persoon en deze laatste schriftelijk heeft verklaard, dat hij zich ten aanzien van de betrokken aangelegenheid tot geheimhouding verplicht. In dat geval is ten aanzien van de bedoelde persoon het eerste lid van overeenkomstige toepassing.
5. Een weigering de in het vorige lid bedoelde toestemming te verlenen, wordt door de ondernemer, onderscheidenlijk door degene die geheimhouding heeft opgelegd, met redenen omkleed.
6. De plicht tot geheimhouding vervalt niet door beëindiging van het lidmaatschap van de ondernemingsraad of van de betrokken commissie, noch door beëindiging van de werkzaamheden van de betrokkene in de onderneming.
7. De ondernemingsraad, alsmede ieder lid van de ondernemingsraad of van een commissie van die raad, alsmede een overeenkomstig artikel 16 geraadpleegde deskundige en ieder die met het secretariaat van de ondernemingsraad of van een commissie van die raad is belast kan de kantonrechter verzoeken de opgelegde geheimhouding op te heffen op de grond dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het opleggen van geheimhouding had kunnen besluiten.

4.7. VERTEGENWOORDIGING

De Raad van Bestuur ziet er op toe dat de Centrale Ondernemingsraad wordt verzocht een vaste commissie in te stellen waarin redacteuren van de werkmaatschappijen zitting hebben, voor zover deze niet in voldoende mate zijn vertegenwoordigd in de Centrale Ondernemingsraad. De redacteuren stellen de belangen van schrijvers aan de orde binnen de Centrale Ondernemingsraad in de gevallen waarin besluiten worden voorgesteld met betrekking tot fusie, verkoop en opneming in een concernverband voor zover deze een aanmerkelijke verandering tot gevolg hebben voor de redactionele identiteit van het Algemene Boekenbedrijf of van de daartoe behorende werkmaatschappijen.

4.8. VERHOUDING TOT ONDERNEMINGSRAAD

Indien een onderwerp behoort tot de bevoegdheden van de ondernemingsraad, belet zulks niet de uitoefening van de bevoegdheden van de Schrijversraad zoals in dit statuut omschreven.

4.9. NADER PROTOCOL

Nadat de Schrijversraad door de Raad van Bestuur in kennis is gesteld van voorgenomen besluiten over fusie, verkoop en opneming in een concernverband voor zover deze een aanmerkelijke verandering tot gevolg hebben voor de redactionele identiteit van het Algemene Boekenbedrijf of van de daartoe behorende werkmaatschappijen, stelt de Raad van Bestuur de Schrijversraad in de gelegenheid zich een oordeel te vormen over de besluiten. De Schrijversraad kan zich, zo mogelijk in samenwerking met de Centrale Ondernemingsraad, laten bijstaan door een, in overeenstemming met de Raad van Bestuur uit te nodigen onafhankelijk deskundige, die vertrouwelijk inzage krijgt in de bescheiden die voor het voorgenomen besluit van belang zijn.

De Raad van Bestuur hoort vervolgens binnen veertien dagen het Bestuur van de Schrijversraad over het oordeel van de Schrijversraad met betrekking tot de voorgenomen besluiten.

De Raad van Bestuur deelt binnen veertien dagen na de hoorzitting haar gemotiveerd standpunt mee aan de Schrijversraad.

GERAADPLEEGDE EN DEELS VERKORT AANGEHAALDE LITERATUUR

Appel 2007
R. Appel, 'Voor schrijvers straks maar twee uitgeefconcerns', *NRC Handelsblad* 26 april 2007, p. 7.

Asscher e.a 2006
L.F. Asscher, E.J. Dommering, N.A.N.M. van Eijk & A. Franken van Bloemendaal, *Het redactiestatuut bij dagbladen*, Apeldoorn – Antwerpen: Het Spinhuis 2006.

Boerstra 2007
P. Boerstra, 'Tilly Hermans; Uitgever', *Vrij Nederland* 25 augustus 2007.

Brakman 1999
I. Brakman, 'Het redactiestatuut: houvast voor journalistieke onafhankelijkheid', *Mediaforum* 1999-13, p. 338-339.

Cohen Jehoram & Asscher 1988
H. Cohen Jehoram & M.W.B. Asscher (red.), *Uitgeefovereenkomsten. Een praktijkboek voor uitgever en auteur*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988.

Commissariaat voor de Media 2007
Commissariaat voor de Media, *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2006*, www.mediamonitor.nl, 2007.

Commissie Mediaconcentraties 1999
Commissie Mediaconcentraties, *Advies: Profijt van pluriformiteit. Over concentraties in de mediasector en de vraag naar bijzondere regelgeving*, Den Haag: Commissie Mediaconcentraties 1999.

Dommering 2000
E.J. Dommering (red.), *Informatierecht. Fundamentele rechten in de informatiesamenleving*, Amsterdam: Otto Cramwinckel 2000.

Frequin 2005
M. Frequin, *Auteursrechtgids voor de Nederlandse praktijk*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2005.

Hemels 1983
J. Hemels, *De krant in bedrijf. 75 jaar samenwerking en samenleving*, Baarn: Uitgeverij Ambo 1983.

Hugenholtz en Guibault 2004
P.B. Hugenholtz en L. Guibault, *Auteurscontractenrecht: naar een wettelijke regeling? Onderzoek in opdracht van het WODC (Ministerie van Justitie)*, Amsterdam: Instituut voor Informatierecht 2004.

Nieuwenhuis 1999
A.J. Nieuwenhuis, *Onderzoek: Uitingsvrijheid en regelingen tegen mediaconcentratie*, Den Haag: Commissie Mediaconcentraties 1999.

Kabel e.a 2001
J.J.C. Kabel, P.B. Hugenholtz, Chr. A. Alberdingk Thijm & D.J.B. Bosscher, Kennisinstellingen en informatiebeleid. Lusten en lasten van de publieke taak (Studie in

opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen), Amsterdam: Instituut voor Informatierecht (IViR) 2001.

Kagie 2005
R. Kagie, 'Striptease van een uitgeverij; Interview Bert de Groot over de leegloop van Veen', *Vrij Nederland* 4 juni 2005.

Koslowski, Hubig & Peter Fischer 2004
P. Koslowski, C. Hubig & P. Fischer, *Business Ethics and the Electronic Economy*, Berlijn: Springer-Verlag 2004.

Schuijt 1987
G.A.I. Schuijt, *Werkers van het woord. Media en arbeidsverhoudingen in de journalistiek*, Deventer: Kluwer 1987.

Schuijt 1994
G.A.I. Schuijt, 'Een constitutionele grondslag voor het redactiestatuut?', *Mediaforum* 1994-2, p. 19-21.

Schuijt 1995
G.A.I. Schuijt, 'Persconcentratie stelt het redactiestatuut op de proef', *Mediaforum* 1995-9, p. 99.

Schuijt 1999
G.A.I. Schuijt, 'Commissie mediaconcentraties: toezicht overlaten aan NMa', *Mediaforum* 1999-5, p. 140-144.

Schuijt 2002
G.A.I. Schuijt, *Verkennend onderzoek naar de betekenis van de programmastatuten voor de monitoring mediaconcentraties*, Amsterdam: Instituut voor Informatiematierecht (IViR) 2002.

Soetenhorst 1993
W.J. Soetenhorst, *De bescherming van de uitgeefprestatie*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993.

Spoor & Verkade 1985
J.H. Spoor & D.W.F. Verkade, *Auteursrecht,* Deventer: Kluwer 1985.

Spoor, Verkade & Visser 2005
J.H. Spoor, D.W.F. Verkade en D.J.G. Visser, *Auteursrecht, Auteursrecht, naburige rechten en databankenrecht*, Deventer: Kluwer 2005.

Van der Heijden 2004
P.F. van der Heijden, *Rood's wet op de ondernemingsraden*, Deventer: Kluwer 2004.

Van Eeden 2004
E. van Eeden (red.), *Auteurs over uitgevers, uitgevers over auteurs*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2004.

Van Lingen 2002
N. van Lingen, *Auteursrecht in hoofdlijnen*, Groningen: Wolters Noordhoff 2007.

Vink & van het Kaar 2007
F.W.H. Vink & R.H. van het Kaar, *Inzicht in de ondernemingsraad. Een toelichting bij de Wet op de Ondernemingsraden. Editie 2008*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2007.

Wijfjes 2004
H.B.M. Wijfjes, *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie*, Amsterdan: Boom 2004.

Wijndelts 2005
W. Wijndelts, 'Literatuur voor de allerhoogste bieder', *NRC Handelsblad* 12 mei 2006, p. 16.

GERAADPLEEGDE EN DEELS AANGEHAALDE RECHTSPRAAK

HR 29 juni 1923, *NJ* 1923, 1169.

Pres. Rb. Utrecht 27 november 1975, NJ 1976, 81.

HR 13 maart 1981, *NJ* 1981, 635

EHRM 25 maart 1985, *NJ* 1987, 900 (Barthold).

Pres. Rb. Amsterdam 16 juli 1987, *IER* 1987, 41.

Vzr. Rb. Assen 17 november 1987, *AMI* 1988, p. 61.

Hof Arnhem 31 oktober 1988, *AMI* 1990-4.

Hof Amsterdam 27 juli 1989, *ROR* 1989, 30

Rb. Breda 28 januari 1997, *Mediaforum* 1997-3, B37.

Hof Amsterdam 26 maart 1998, *AMI* 1998-6, p. 102.

Hof 's-Hertogenbosch 14 oktober 1998, *Mediaforum* 1999-1, p. 31.

Vzr. Rb. Amsterdam 28 oktober 2004 (Slee en Lekker Schrijven B.V. tegen Unieboek B.V. en Uitgeverij Prometheus B.V.)

Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA8183.